

Коли можна закуповувати лікарські засоби, що не увійшли до Нацпереліку, та як це практично реалізується?

У Постанові Кабінету Міністрів України від 25 березня 2009 р. № 333 «Деякі питання державного регулювання цін на лікарські засоби і вироби медичного призначення», у редакції від 13 грудня 2017 р., не міститься заборони проводити закупівлі ліків, що входять до Нацпереліку, паралельно з іншими ліками, що до нього не увійшли. Головне — зберегти правило черговості та спочатку забезпечити заклад ліками з базового списку (Національного переліку). На практиці це можна зробити двома способами.

Оголошуємо закупівлі лікарських засобів: у чому нюанси?

Перший варіант — спочатку оголошуємо закупівлі за Національним переліком. Далі замовник самостійно обирає день оголошення процедури для закупівлі інших, необхідних його медзакладові, ліків. Це може бути навіть того ж самого дня, варто лише зробити тривалу перерву в часі, щоб запобігти можливості укладення договорів про закупівлю інших ліків раніше, ніж укладення договорів про закупівлю ліків з Нацпереліку. Тут ми з вами зупинимось і розглянемо іншу ситуацію: чи можна продовжувати процедуру закупівлі ліків, які не увійшли до Нацпереліку, якщо першу процедуру (закупівлю згідно з Нацпереліком) призупинила електронна система закупівель ProZorro у зв'язку з її оскарженням до Антимонопольного комітету України? Відповідь: так, можна. Закон України «Про публічні закупівлі» (далі — Закон про публічні закупівлі) не містить жодної норми про призупинення дій замовника в інших процедурах, які не оскаржують. Тому маємо право продовжити процедуру закупівлі ліків, що не увійшли до Нацпереліку, з подальшим укладенням договору, не чекаючи рішення органу оскарження щодо закупівлі ліків за Нацпереліком.

Другий варіант — паралельно закупити ліки з Нацпереліку та поза ним у рамках єдиної процедури закупівлі. Тут на допомогу замовникові прийде можливість оголосити мультилотову закупівлю. Наприклад, перший, другий, третій лоти — це ліки з Національного переліку, наступні лоти — ліки поза ним. У цьому випадкові варто пам'ятати про механізм оскарження процедури закупівлі, який регламентує стаття 18 Закону про публічні закупівлі, а також про реалізацію механізму оскарження в системі ProZorro. Так, **при проведенні мультилотової закупівлі у випадкові оскарження умов тендерної документації** (незалежно від способу подання скарги скаржником: під процедуру чи під лот), **на етапі «до аукціону», у разі прийняття скарги до розгляду електронна система закупівель призупинить всю процедуру в цілому.** Це правило

стосується як звичайної процедури відкритих торгів, так і міжнародних торгів. Також **система повністю призупинить процедуру** (у разі прийняття скарги до розгляду) **на етапі «після першого розкриття»** тендерних пропозицій щодо процедури, оголошеної відповідно до положень частини 4 статті 10 Закону, у так званій процедурі міжнародних торгів. Таким чином, у зв'язку з перебігом строку оскарження закупівлі замовник тимчасово ризикує залишитися взагалі без усіх ліків, які необхідні для забезпечення потреб лікарні.

Зважаючи на ризики, замовник має прийняти рішення самостійно, яким чином йому краще проводити торги — першим чи другим способом.

Якщо фінансування на закупівлю лікарських засобів, які не увійшли до Нацпереліку, є обмеженим (тобто сума бюджетних асигнувань, згідно з кошторисом, є меншою, аніж необхідно для задоволення відповідної потреби), то є можливість скористатися ще двома механізмами.

Спершу оголошуємо закупівлі ліків з Нацпереліку (це є обов'язковою умовою).

Далі розраховуємо наявні кошти, згідно з кошторисом, які ми можемо спрямувати на закупівлю лікарських засобів, що не увійшли до Нацпереліку, але є необхідними для забезпечення потреб установи, та оголошуємо одну чи декілька закупівель на розмір бюджетного призначення. Варто пам'ятати, що може бути ризик недоотримання фінансування повною мірою, тобто на суму, визначену кошторисом. Зважаючи на це, доцільно включати в розділ договору, який стосується порядку здійснення оплати, положення на кшталт: *«У разі затримки бюджетного фінансування оплата за поставлений товар здійснюється протягом 5 (п'яти) банківських днів з моменту отримання замовником відповідного бюджетного фінансування закупівлі на свій реєстраційний рахунок. Будь-які штрафні санкції в такому випадкові до замовника не застосовуються».*

Другий шлях полягає в оголошенні закупівлі на очікувану вартість. Це той випадок, коли потреба перевищує розмір наявних бюджетних призначень. Однак тут замовникові необхідно розуміти, що якщо на момент укладення договору він не отримає додаткових коштів, то потрапить у ситуацію, коли йому доведеться до договору про закупівлю укладати додаткову угоду, якою зменшувати обсяг та загальну вартість основної угоди з метою узгодження її з розміром бюджетних асигнувань, наявних у кошторисі. Це пов'язано з тим, що статтею 48 Бюджетного кодексу України передбачено, що **розпорядники бюджетних коштів беруть бюджетні зобов'язання та здійснюють платежі тільки в межах бюджетних асигнувань, установлених кошторисами**, зважаючи на необхідність виконання бюджетних зобов'язань минулих років, довгострокових зобов'язань за енергосервісом, узятих на облік органами Казначейства України, завдань проектів Національної програми інформатизації тощо. **Розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій** протягом бюджетного періоду, за якими розпорядником бюджетних коштів взято зобов'язання без відповідних бюджетних асигнувань або з перевищенням повноважень, установлених бюджетним кодексом, законом про

держбюджет та рішенням про місцевий бюджет, є **недійсними**. За такими операціями не виникають бюджетні зобов'язання та не утворюється бюджетна заборгованість. Зобов'язання, взяті учасником бюджетного процесу без відповідних бюджетних асигнувань або з перевищенням повноважень, установлених бюджетним кодексом, законом про держбюджет України та рішенням про місцевий бюджет, не вважаються бюджетними зобов'язаннями (крім витрат, що здійснюються відповідно до ч. 6 цієї статті) і не підлягають оплаті коштом бюджету.

Взяття таких зобов'язань є порушенням бюджетного законодавства. Витрати бюджету на покриття цих зобов'язань не здійснюються. Вимоги фізичних і юридичних осіб щодо відшкодування збитків або шкоди за зобов'язаннями, взятими розпорядниками бюджетних коштів без відповідних бюджетних асигнувань або з перевищенням повноважень, установлених чинним законодавством, стягують з осіб, винних у взятті таких зобов'язань, у судовому порядку.

Приклад оголошення закупівель лікарських засобів з Нацпереліку та ліків, що до нього не увійшли, наведено нижче:

Відкриті торги (українські пороги)

- *При закупівлі ЛЗ, що не увійшли до Нац.Переліку здійснюється після оголошення закупівлі на ЛЗ з Нац.Переліку.
- Строк між оголошеннями закупівель Замовник визначає самостійно, однак не раніше наступного дня після оголошення закупівлі з Нац. Переліку.
- У разі відсутності фінансування Замовник має право оголосити закупівлю на очікувану вартість згідно Наказу № 490 МЕРТУ.

Обраховуємо потребу в лікарських засобах: нормативне регулювання

Та перед тим, як почати закуповувати ліки, **спочатку необхідно правильно визначити стовідсоткову потребу ліків з Національного переліку.**

Одразу виникають такі запитання: «А як правильно порахувати потребу в лікарні?», «Чи отримані дані відповідають дійсним потребам?» Ми провели ряд навчальних семінарів для фахівців медзакладів, закріпили відповідальних осіб у кожному регіоні, що можуть надати

роз'яснення та опублікували декілька матеріалів на сайті МОЗ (вони і зараз є у вільному доступі).

Але факт залишився фактом: процес розрахунку в багатопрофільних лікарнях є дуже складним. Відсутність подекуди повного штату необхідних фахівців змушує витратити на це дуже багато часу. Якщо в регіонах є електронні реєстри та програми обліку залишків ліків, то це пришвидшує процес. І дані є більш-менш реалістичними, у разі ж відсутності таких ресурсів цей процес затягується та потребує постійного корегування.

Щоб зробити ці розрахунки на сьогодні існують чотири методи:

метод споживання;

метод кількісної оцінки потреб у ліках, що базується на показниках захворюваності (так званий метод захворюваності);

проксі-метод споживання лікарських засобів;

метод проєкції бюджетних потреб на ліки.

Для нашої країни з названих підходять два методи — **метод споживання** та **метод кількісної оцінки потреб у ліках**, що базується на показниках захворюваності.

Метод споживання використовує відомості про минулі обсяги споживання окремих ліків за **12 або 6 попередніх місяців для** прогнозування майбутніх (разом з періодом їх відсутності та/або змін обсягів споживання). Це найбільш точний метод кількісної оцінки потреби в лікарських засобах, але він потребує постійного і тривалого збору вихідних даних.

Метод споживання є тривалим та потребує більше часу.

Підрахунок за ним складається з таких етапів:

Формування списку лікарських засобів, потребу в яких заплановано розрахувати, за анатомо-терапевтично-хімічною класифікацією (АТХ — міжнародна система класифікації лікарських засобів).

З Національного переліку основних лікарських засобів формуєте локальний для вашого закладу.

Визначення періоду часу, протягом якого триватиме розрахунок потреби — 6 місяців або 12 місяців.

Збирання даних про попередні обсяги споживання кожного з лікарських засобів.
Щодо кожного препарату, включеного до списку, необхідно знати кількість, яка була

використана протягом аналогічного звітного періоду (у таблетках, ампулах, флаконах).

Розрахунок обсягів середньомісячного споживання лікарського засобу. Середньомісячне споживання лікарського засобу є ключовою змінною величиною у формулі квантифікації, тому цифра має бути якомога більш точною. Якщо в звітному періоді зафіксовано дефіцит даного препарату, то значення середньомісячного обсягу споживання має бути скориговано.

$$\text{Середньомісячне споживання ЛЗ} = \frac{\text{Обсяги спожитих ЛЗ} + \text{Обсяги дефіциту ЛЗ}}{\text{Кількість місяців}}$$

Розрахунок прогнозованого середньомісячного споживання разом з очікуваними змінами в структурі споживання.

Деякі зміни в споживанні не залежать від тенденції загального використання лікарського засобу пацієнтами. Наприклад, сезонні коливання споживання.

Розрахунок загальної потреби щодо кожного препарату, необхідного для наступного періоду закупівлі.

Розрахунок робимо для кожного відділення окремо, а потім формуємо загальну потребу всього закладу.

Коригування кількості лікарських засобів з огляду на можливі втрати 3 % на рік. Розрахунок коштів для закупівлі кожного препарату разом з отриманими показниками потреби.

Оптово-відпускні ціни на ліки регламентує Постанова Уряду від 02.07.2014 № 240 «Про референтне ціноутворення на лікарські засоби та вироби медичного призначення, що закуповуються за кошти державного та місцевих бюджетів» та наказ МОЗ України від 18.08.2014 № 574 «Про затвердження Положення про реєстр оптово-відпускних цін на лікарські засоби і вироби медичного призначення, порядок внесення до нього змін та форм декларації зміни оптово-відпускної ціни на лікарський засіб та виріб медичного призначення». **Реєстр оптово-відпускних цін ведуть за торговельними назвами.**

Детально ознайомитися з методиками визначення обсягів потреби в лікарських засобах можна в Порядку визначення обсягів потреби в закупівлі лікарських засобів закладами і установами охорони здоров'я, що повністю або частково фінансують з державного та місцевих бюджетів, затвердженому наказом МОЗ України від 11.07.2017 № 782.

На даний час більшість регіонів уже перерахували потребу разом із залишками, фінансуванням та доведеним графіком постачання ліків за централізованими програмами. **Та перш ніж приступити до визначення обсягів потреби, потрібно** розподілити грошові надходження в рамках бюджетних асигнувань.

Кожна країна, що перебуває на стадії реформування, переживає складний період. Ми прагнемо змінити ситуацію на краще. І хто бере участь у цьому процесі, той відіграє важливу роль. Ми маємо пам'ятати, що кожного дня від нашої роботи, розрахунків та закупівель залежать дуже багато життів. Кожна деталь, що, на перший погляд, здається незначною, вирішає чийсь долю.

Я вірю, що крок за кроком разом ми змінимо нашу країну для кращого життя в ній наших дітей.